

BARN AV SIN TID

ETT RYSKT-SVENSKT LEVNADSÖDE

Alexander 16 år.

SPECIALARBETE
AV
KRISTINA TULLANDER
N 3 A
ANNO 1981

BARN AV SIN TID

Ett ryskt-svenskt levnadsöde

av Kristina Tullander N3A

<u>Innehållsförteckning</u>	<u>Sid.</u>
Förord	1
Från Skåne till Ryssland	2
Alexanders barndom	3
Allvaret börjar	6
Alexander bildar familj	9
Revolutionen och tiden därefter	10
Åter i Sverige	14
Ekgården	16
Slutord	17
Källförteckning	18

Bilagor

Släktförteckning

Tidningsurklipp DN

Tidningsurklipp Ekerö lokalnytt

Förord:

Detta arbete ska försöka skildra min farfars, Alexander Nikolai Tullanders liv och leverne. För att förstå varför han som svensk föddes i Ryssland och bodde där i 52 år måste jag gå litet längre tillbaka i tiden. Allt måste sättas in i sitt sammanhang för att kunna framträda någorlunda klart, därav de historiska tillbakablickarna. Det mesta i detta arbete bygger på intervjuer med Alexander, men kompletterande uppgifter har tagits från historieböcker och en uppsats i etnologi.

En sak är helt klar och det är att det har varit spännande att få höra alla berättelser och att hitta gamla kort som man kanske minst av allt väntat att finna. Trots att jag nu vet betydligt mera om hans liv, kan jag inte ens ana hur det har varit att gå igenom allt detta.

Låt oss hoppa direkt över till mitten av 1800-talet och börja så att säga från början.

Från Skåne till Ryssland.

JÖNS OLSSON föddes 1846 i Tullstorp (mellan Trelleborg och Ystad). Vid 19 års ålder blev han snickargesäll och tog sig då namnet Tullander. En gesäll måste göra gesällvandring och så gjorde också Jöns. Han arbetade ett tag i Kristianstad och fortsatte sedan vandringen till Stockholm. Där fick han höra att det behövdes duktiga hantverkare i Ryssland. Detta väckte hans nyfikenhet och 1867 tog han båten över till S:t Petersburg. Jöns fick snart ett erbjudande om arbete hos en tysk snickarmästare, vilket han accepterade.

S:t Petersburg, som grundades av Peter den store 1703, var landets huvudstad. Den låg centralt för handel med utlandet och var Östersjöns metropol. Staden var även centrum för administration, ekonomi, kultur och vetenskap.

De som invandrade till S:t Petersburg vid mitten av 1800-talet var välkomna, eftersom de var yrkeskunniga eller högt kvalificerade. Invandrarna i sin tur kom först och främst för att få bättre arbeten och möjligheter att öppna eget. Svenska medborgare hade stora privilegier i Ryssland. Som exempel betalade de ingen skatt och behövde inte heller ha inrikespass för resor inom landet.

1860 var 6700 personer eller 1% av S:t Petersburgs invånare inskrivna i den svenska församlingen, många var dock finlands-svenskar.

Jöns arbetade hos den tyske snickarmästaren och blev förman. Som sådan fick han god kontakt med kunderna. Hantverket hade blomstrande tider i och med att de ryska järnvägarna byggdes ut och alla stationer och vagnar måste inredas. Av en järnvägsingenjör fick Jöns rådet att starta egen firma. Han fick också ett löfte om beställningar från järnvägen. Tack vare detta satte han omedelbart i gång med sitt mästarprov och när han blivit mästare kunde han snart öppna egen verkstad. Jöns fick den bästa start man kunde tänka sig, eftersom han redan från början hade en storkund - de ryska järnvägarna. På så sätt kom han att stanna kvar i Ryssland.

De tidigast inflyttade svenskarna hade oftast bra kontakt med varandra och kände stor gruppsamhörighet. Genom stor inflyttning och många giftermål mellan olika nationaliteter fick dock kontakterna mellan invandrarna i S:t Petersburg så småningom en mera internationell karaktär.

Bild 1. Jöns och Anna Tullander omkr. 1899.

1874 gifte sig Jöns med Anna Budtz, som var danska men hade en tysk mor. Anna och Jöns fick fem barn: Woldemar, Constantin, Eugenie, Alexander och Adele.

Jöns dog 1917 i S:t Petersburg medan Anna levde ända till 1941 då hon dog i Sverige.

Alexanders barndom.

ALEXANDER NIKOLAI föddes i S:t Petersburg den 15/1-1885. Familjen bodde i ett hus som fadern själv hade byggt om och i ett gårdshus låg snickeriverkstaden.

Alexanders bröder var tio respektive åtta år äldre och hade uppfostrats av den, enligt Alexander, mycket stränga fadern. När turen kom till Alexander lär fadern ha sagt till Anna att: -"nu får du uppfostra pojken, för jag orkar inte!" Anna tyckte dock synd om Alexander och det blev inte mycket stryk för honom, trots att han kanske var den busigaste av sönerna.

Barnen skulle tidigt lara sig fint bordsskick. När de var riktigt små fick de äta i barnkammaren med en barnfröken, om familjen förfogade över någon. Vid riktigt festliga tillfällen fick de förstås inte vara med vid middagsbordet.

De flesta svenska familjer som var bosatta i Ryssland tillhörde den övre medelklassen. De hade då som sig bör 1-2 husor och en kokerska. Barnfröken räknades till familjen eftersom hon satt med vid middagsbordet.

På gården bakom huset samlades barnen för att leka. Förvånande nog lekte de lekar som även för oss är välkända. De lekte kurragömma, hoppade hopprep och bollade. Dessutom lekte de soldater. På somrarna åkte familjen till Strelna, en liten ort 2,5 mil utanför S:t Petersburg. Där hyrde de ett hus av en bonde under sommarmånaderna. Bonden flyttade själv ut i ladugården med sin familj under tiden.

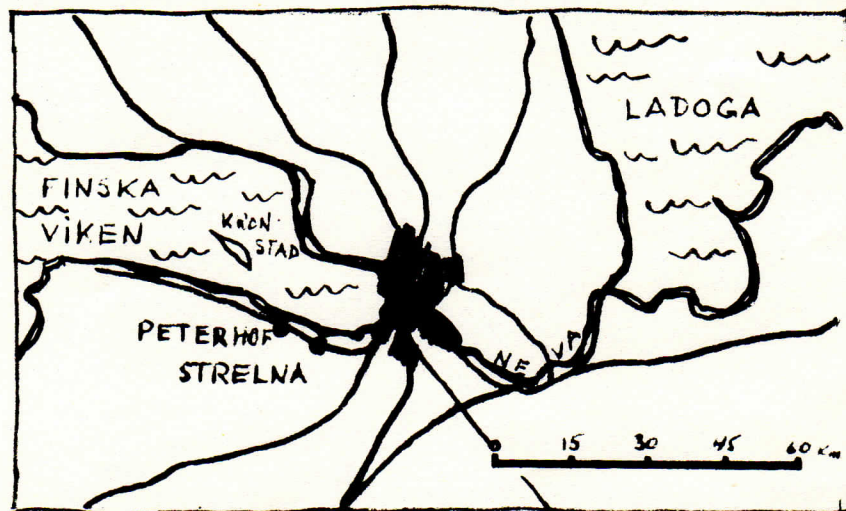

Bild 2. Leningradområdet.

På landet fanns det större utrymme för lek och barnen lekte bl a häst och kusk. Både vuxna och barn spelade gärna ett slags ryskt kägelspel som kallades Gorodki.

Lite nytta fick även barnen göra under sommaren. De plockade bär och svamp, fast de flesta bären hamnade i munnen.

ett vanligt sätt att börja skolan var att lära sig läsa och skriva i hemmet med hjälp av någon av föräldrarna. Alexander fick på detta sätt lära sig de första grunderna av sin mor. De två första förberedande åren var det inte nödvändigt att gå i skolan, men vid 8 års ålder började Alexander i en tysk skola. Att det blev en tysk skola berodde på att hans mor pratade tyska i sitt föräldrahem och att föräldrarna sinsemellan också pratade tyska. Förutom de två förberedande åren omfattade skolan ytterligare sex klasser. Alla ämnen hade sin lärare och i olika religioner undervisade var sin präst. Den vanligaste religionen i Ryssland var den ortodoxa, men Alexanders familj var luteraner.

Bild 3 och 4. Två av lärarna från skolan.

Ämnen som ingick i skolan var; ryska, tyska, franska, engelska, matematik, bokföring, geografi, religion, rysk historia, allmän historia. Alla ämnen var givetvis inte med från början.

Läxor fick de vänja sig vid tidigt. Oftast gick läxorna ut på att först skriva av något och sedan lära sig det utantill. Det kunde helt enkelt vara en dikt eller en kortare text att skriva av. Två gånger om året fick de betyg. Den som var bäst i klassen kallades "Primus". Den som var näst bäst kallades "Sekundus". Dessa två skulle sedan svara för ordningen i klassen.

Bild 5. 5:e klass i Alexanders skola.

A. andre från vänster i främre raden.

På en examen fick några pojkar för sig att de skulle hissa Primusen, men tyvärr valde man för ändamålet en stor grön filtduk som låg över katedern. Det kunde inte ha gått sämre, duken gick sönder och hela klassen fick samla ihop pengar till en ny duk åt läraren. Det var ingen tillfällighet att sådant här hände. På alla raster hände pojkarna slagsmål, man mot man och klass mot klass. Lagan var avskaffad men skamvrån och kvarsittning hörde däremot inte till ovanligheterna.

Allvaret börjar.

Mot slutet av 1800-talet växte S:t Petersburg både till storlek och ekonomiskt. Det blev en viktig järnvägsknut och en stor industristad. Även två stora svenska företag etablerade sig i staden, nämligen Ludvig Nobels maskinfabrik och LM Ericssons telefonverksstad. Över huvudtaget var utlänningar välkomna till Ryssland och inte att förglömma, utländskt kapital.

Från år 1902 och fem år framåt arbetade Alexander hos en importfirma för kaffe och te. Firman hette Kothermundt och låg i S:t Petersburg. Först fick han gå som lärling, men avancerade senare till kontorist. Tjänsten innebar mycket korrespondens och bokföring.

Ett vanligt hjälpmedel i arbetet på ryska kontor var kulramen. En van person kunde med den göra enkla räkneoperationer lika snabbt som på en räknemaskin.

Om arbetet inte var klart vid fem-tiden måste man göra det färdigt innan man kunde lämna kontoret. På detta sätt blev det ganska ofta övertid som givetvis inte gav någon ersättning.

Till det yttre verkade förhållandena i S:t Petersburg vara lugna och välordnade. Men 1905 gick 150 000 strejkande arbetare till tsarens Vinterpalats, för att överlämna en böneskrift till tsaren, Nikolaj II. Det var menat som ett helt fredligt demonstrationståg med en ortodox präst i täten. På vägen möttes de dock av militär. Många dödades eller skadades. I protest strejkade 440 000 arbetare på de hemliga socialistiska partiernas uppmaning. Partierna vann på detta sätt många röster.

Av detta kan man dra slutsatsen, att, det inte var vidare lätt att få igenom förändringar. Statsledningen var konservativ och förvaltningen, domstolarna och hären sköttes av adelsmännen.

Befolkningen växte och hungersnöd pga missväxt hörde till de saker som orsakade upplopp.

Vid 21 års ålder eller 1906 måste Alexander göra sin militärtjänst. Svensk medborgare som han var skulle detta ske i Sverige, på Svea livgarde i Stockholm. Per båt kom han till Sverige och gjorde där de första fyra månadernas militärtjänst, för att återkomma efter ett år och göra en månad till. Efter ytterligare ett år skulle han komma tillbaka för den sista månaden.

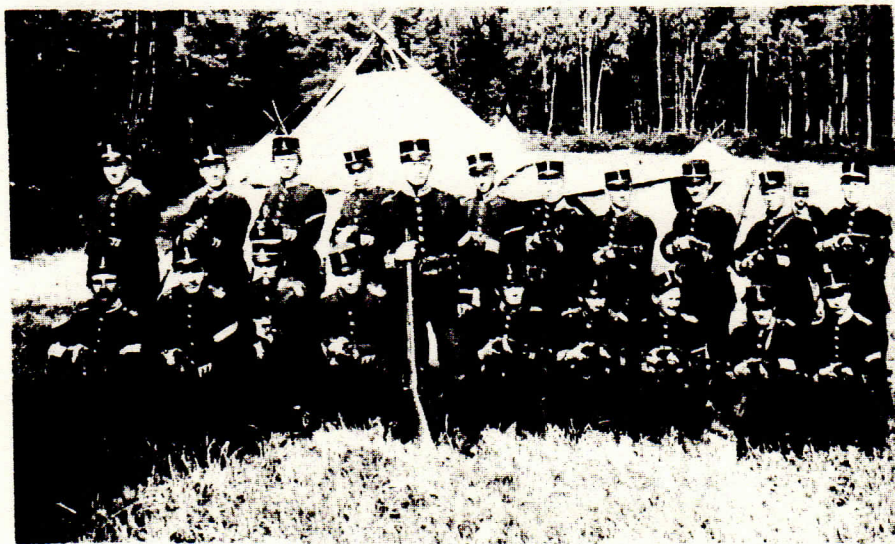

Bild 6. Svea Livgarde i fält.

De meniga fick öva höger om, vänster om och liknande ute på Ladugårdsgärdet. Enligt Alexander lär det ha varit gemensamma övningar först, men sedan skulle var och en drillas. Väsentiderna fördrevs i det gröna och det kändes inte allt för hårt. Hans far, Jöns, tillhörde också Svea livgarde men han skulle enligt Alexander bara lärt sig hälsa på officerarna.

Bild 7. Kortet hem till mamma.

1907 försämrades demokratin ytterligare i Ryssland. Tsaren, Nikolaj II genomförde då en statskupp där han, utan att tillfråga Duman (riksdagen), ändrade vallagen. På detta sätt reserverades majoriteten av platserna i Duman åt godsägare och storindustrin. En följd av detta blev att antalet arbetare minskade i Duman. Dumans uppgift bestod bland annat i att behandla lagstiftnings- och budgetfrågor. Dumamonarkin bestod från 1907 till 1917. Alexander märkte inte mycket av förändringarna inom ledningen i Ryssland och fick 1908 förmånen att åka till England för ett års praktik. Det var hans föräldrar som arrangerade detta för honom. I England bodde han hos en familj i London. Familjen var väldigt vänlig mot honom och fadern i familjen guidade honom runt i staden. Först kunde Alexander inte tala ett ord engelska, tyckte han, men efter en kort tid släppte, som oftast, tunghäftan. I tre månader arbetade han som volontär på en firma, men chefen var rysktalande och Alexander skulle ju träna sin engelska, därför bytte han firma. På det nya stället stannade han ytterligare tre månader. Han fick sköta viss korrespondens med bl a Ryssland och i samband med det översätta från engelska till ryska och vice versa.

Alexander bildar familj.

Efter den trevliga och lärrika vistelsen i London, kom Alexander tillbaka till S:t Petersburg och började då arbeta som korrespondent på en rysk-amerikansk gummafabrik vid namn "Treugolnik". Han avancerade snart och blev vice kontorschef.

På kontoret fanns också en maskinskriverska, vid namn Sine Brink. Det sa inte "klick" meddetsamma men på en bal som arrangerats av en tennisklubb, fann de varandra och de gifte sig 1912. Sine var holländska.

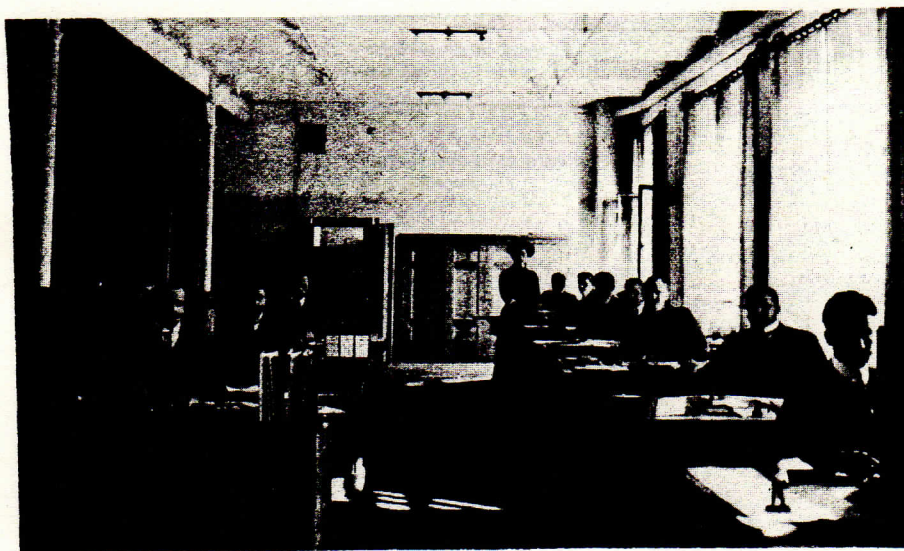

Bild 8. Kontoret på Treugolnik.

Sine står via Alexanders bord.

De flyttade till en lägenhet och Sine slutade sitt arbete på kontoret. Alexanders lön får räknas som ovanligt god och lägenheten var därför ganska stor, fyra rum. Den rymde ett kök, ett sovrum, en salong, ett matrum och ett herrum. De hade också råd med en köksa.

Vanligen kom fäderna hem för att äta lunch och de åt också middag med familjen. Barn som gick i skolan kom också hem för att vara med vid dagens stora samlingspunkt. Detta berodde mycket på misstro mot skolmaten. Efter middagen återgick alla till sina sysslor. Över huvudtaget rädde stor bacillskräck, vilket många gånger var befogat med tanke på alla sjukdomar som spreds bl a med maten. Dessutom var det svårt att bota sjukdomarna eftersom inga eller få botemedel fanns.

Du kanske frågar dig vad Sine gjorde om dagarna? Ja, det gjorde jag också.

Hon planerade maten och skötte inköpen. Hon höll också kontakt med sina väninnor och andra bekanta genom att gå på thé-bjudningar. På eftermiddagarna gick man till varandra eller bjöd hem sina vänner för att prata om gemensamma ämnen. Detta var ett av få sätt att kunna träffas.

Männen träffades istället på kvällarna för att spela kort och ibland för att dricka punsch. Då skulle kvinnorna finnas hemma, därav denna tidsfördelning, tror jag.

Kvinnor sågs ogärna dricka starkare drycker än starkvin, både i och utanför hemmet.

Kvinnorna var inte så bundna till barnen i fråga om passning eftersom de hade barnfröknar till hjälp.

Hushållsgöromål sköttes till stor del av köksorna.

1913 föddes deras första barn, Erik.

Sommaren tillbringade de som vanligt i Strelna tillsammans med resten av slakten. Fäderna pendlade under denna period, från början av maj till slutet av augusti. Alexander hade som exempel två veckors semester.

1915 - 1916 var Alexander i Bukarest som Treugolniks direktör för den rumänska filialen. Uppdraget avbröts då Rumänien drogs med i första världskriget.

Revolutionen och tiden därefter.

Vid tiden för första världskriget (1914 - 1918) mobiliserades 15 miljoner man. Landsbygden led stor brist på arbetskraft och därmed sjönk livsmedelsproduktionen kraftigt. Trots detta fanns det mat att få på landsbygden, men den kunde inte transporteras in till städerna eftersom järnvägen bara transporterade krigsmateriel under denna tid. Stor hungersnöd rådde därför i Moskva och S:t Petersburg.

Den 7 mars 1917 reste sig folket mot tsarregimen. Det började med arbetarkvinnor som demonstrerade för bröd. Snart hade de både arbetare och även armén med sig. Tsaren missbedömde situationen och beordrade Duman att upplösa sig, vilket den vägrade. De uppmanade de demonstrerande att välja sovjeter (råd). Dumakommittén bildade med sovjeterna den första provisoriska regeringen.

En åtta månader lång period av demokrati hade startat, med fria partier, tidningar och utlovad allmän rösträtt. Längre tid än dessa åtta månader tog det inte innan nästa revolution var ett faktum. Den 7 november (enligt dåvarande rysk tideräkning, den 25 oktober) tog Bolsjevikerna makten och Lenin valdes till ordförande i den första sovjetregeringen.

Tsaren, Nikolaj II, hade först tvingats abdikera och mördades senare. I stället bildades den av Lenin styrda socialistiska rådsrepubliken. Snart stod det klart att Lenin ansåg att en enda man skulle styra landet och helst då Lenin själv.

Invånarantalet i Ryssland i miljoner (ungefärliga siffror).

År	1725	1796	1835	1858	1900
Ant.	13	36	60	74	130

Siffrorna är hämtade ur "Två sekel" av Hildingson m.fl.

Efter oktoberrevolutionen nationaliserades alla fabriker och företag. Höga chefer och kunnigt folk bl a ekonomer byttes ut och folk från Lenins läger eller sådana med de "rätta" åsikterna placerades på dessa poster.

Även familjen Tullander kände av detta. Under ryska inbördeskriget, som stod mellan den revolutionära sovjetmakten (Lenin) och de kontrarevolutionära kretsarna (officerare, godsägare och städernas medelklass) fick Alexander en ny arbetsuppgift. Han skulle evakuera gummifabriken.

Detta krävde ständig närvaro och en arbetsdag som började åtta på morgonen och som slutade först klockan ett på natten. Dessutom måste han arbeta sju dagar i veckan och utan tillräckligt med mat i de svåra matbristens tider som rådde. Kraven blev till slut för stora och han drabbades av "sömnjukan". Han kunde somna stående, gående och ibland mitt i ett samtal.

När han sökte läkare för sjukdomen så den första han konsulterade att:

Ett totalt nervsammanbrott som inte gick att bota och för övrigt var det bara en månad kvar att leva.

Detta kunde inte Alexander acceptera, dels med tanke på sin familj dels för en stark livsvilja som alltid funnits inom honom. Han gick därför till fler läkare som alla sa detsamma. Till slut kom han till en läkare som tog sig an det hela. Han hade visserligen aldrig botat **något** liknande fall men om Alexander blev hans försökskanin skulle han ändå försöka.

Försökskanin som han var, fick han genomgå en riktig hästkur. Först var det el-chocker, sedan vila, därefter en duschkur med omväxlande varmt och kallt vatten, vila, magnetisering, vila, behandling med galvanisk ström, där svag ström leddes genom hans kropp, vila och den sista och **skönaste** kuren med tallbarrsbad. Dessa behandlingar pågick i närmare två år.

Först märktes ingen förändring men efter några månader blev han betydligt friskare. Under hela den långa sjukdomsperioden fick han sin lön som vanligt och hade dessutom tjänsten kvar. Det var inskrivet i lagen att ingen fick avskedas på grund av sjukdom.

När Alexander väl var tillbaka på Treugolnik hade ganska mycket förändrats, men allt var fortfarande upp och nervant. Lönen han fick nu var mindre än förut och dessutom mindre värd. Efter revolutionen hette det nämligen: "Av var och en efter förmåga, till var och en efter behov". Detta var ett av Lenins slagord, som från början verkligen slog. Problemet var att det inte fanns någonting att ta av. Landets produktion var allt för låg. Pengarna förlorade snabbt i värde och till slut avskaffades de helt. Var och en fick istället kuponger för kött, bröd, potatis och andra varor. Natransonerna var mycket snålt tilltagna.

Alexander och hans familj

flyttade från sin lägerhet och hemtill hans mor. Där bodde redan en av hans systrar. När de flyttade ihop på detta sätt blev det ett

Bild 9. Alexander i 30-års åldern.

överskott på möbler. Han tog därför med sig möbler ut till landet och gjorde där svarta bytesaffärer med bönderna. Det kunde bli nästan höns eller något annat, men bönderna visste att hålla priset högt.

1915 hade Jurij fötts, men de svåra tiderna gjorde att han bara levde till 1922. Största orsaken till hans död var den stora hungersnöden som härjade omkring 1921. Just under dessa år var nöden så stor att inga husdjur fanns kvar i Leningrad. (St Petersburg bytte namn 1914 till Petrograd, som 1917 bytte namn till Leningrad). Det fanns inte ens råttor i städerna, de var faktiskt uppätta.

Tredje och sista barnet föddes 1923 och döptes till Viktor. Stora förändringar skedde då, 1921, inom politiken. Lenin hade fått upp ögonen för landets problem och genomdrev därför "den nya ekonomiska politiken" (NEP).

Den medgav en viss privat företagsamhet. Vissa fabriker återlämnades även i privat ägo. Bönderna fick åter fritt saluföra sina varor. NEP varade ända till 1928.

Efter Lenins död 1924 utbröt stridigheter om makten. Huvudsakligen var det Stalin och Trotskij som det stod mellan. Stalin vann denna kamp. Kravet på lojalitet från arbetarna mot landets ledare ökade och de högre tjänstemännen avskedades eller fick sämre arbeten. Alexander slutade av dessa anledningar självmant på Treugolnik år 1924. Han fick istället arbete på den ryska riksbanken.

Han var medlem av varubörsen och slöt där avtal om köp och försäljning. Börsen bestod av en avdelning för aktier och en för varor. I drygt två år accepterades utlänningar men sedan var det stopp. 1926 fick Alexander dock arbete hos "Mologoles", en tysk firma som hade koncession på skogsavverkning. Mologa var floden vid vilken skogen låg och "-les" betyder skog. Företaget var privatägt. Hans huvudsakliga uppgift blev att inspektera avverkningsplatserna och sågverken och revidera räkenskaperna. Efter knappt ett år likviderades firman och koncessionen upphörde.

Koncession = tillstånd med vissa villkor.

Svenskarna hade varit privilegierade ända fram till denna tid, men det började bli svårare för utlänningar över huvud taget i Ryssland. Alexander fick under en kortare period arbetslös. Moderns lägenhet tvingades man dela eftersom bostadsbristen var stor. Detta skedde på order från statsmakten. Trots ökande problem fick Alexander arbete på elverket i Leningrad. Det var stationer som skulle monteras upp på nybyggen. De byggdes upp av tyska arbetare och Alexander fungerade som tolk på arbetsplatserna.

Åter i Sverige

Äldsta barnet, Erik, som gått i skolan i Ryssland, påverkades så till den grad av den ungtkommunistiska andan att föräldrarna fann det för gott att skicka honom till släktingar i Sverige. Erik var bara sjutton år när han äkte och togs omhand av farbröder som tidigare flyttat till Sverige.

Resten av familjen var tvugna att följa efter till Sverige 1937. Till dess hade Alexander arbete på elverket. Den avgörande händelsen för deras flykt var Stalin despotin (1929-1953), som innebar vilda utrensningar av utlanningar och andra som ej passade Stalin. Många hamnade i koncentrationsläger, andra arkebuserades. Tack vare familjen Tullanders svenska medborgarskap kunde de fly till Sverige och slippa undan arbets- eller koncentrationsläger i Sibirien. De fick lämna det mesta vad det gällde ägodelar och pengar var nästan omöjligt att kunna föra ut ur landet. Den enda säkerheten de hade var att Alexander var lovad att sköta en minkfarm när han väl kom till Sverige. Det var inte bara Alexander och hans familj som flyttade utan hans mor och syster skulle också följa med.

Resan gick över Åbo, men där blev de tvugna att stanna för att inte allt var klart för dem i Sverige. De var tvugna att ta in på hotell och där försvann det sista i penningväg. När de väl kom till Sverige fick de bo i Alexanders brors hus på Ingarö, tre mil utanför Stockholm. Där skötte de broderns minkfarm mot en liten lön.

52 år gammal fick Alexander starta ett helt annat sorts liv, i en helt ny miljö och i ett främmande land och dessutom med ett för honom ganska främmande språk.

Så småningom övergick de till hönsfarm istället. Brodern hjälpte dem i början men de fick offra mycket tårar och svett för att utöka verksamheten och göra den lönsam. När farmen var som störst höll de 300 höns och 2 tuppar. Alexander, Sine och syster Eugenie skötte allt detta, helt själva. Under tiden 1937-1958 livnärde se sig först på minkfarmen och sedan hönseriet. Mot slutet av denna period fick de dock folkpension.

Kring Fåvellsången, som huset kallas, har det nog alltid kretsat många språk. När släktingarna samlades där pratade de tyska eller ryska med varandra, men även andra språk gick bra. De hade dock svårt för att lära sig svenska med tanke på deras relativa isolering och deras förhållandevis höga ålder.

Efter alla dessa närfrestningar och deras omväxlande liv medfört, dog Alexanders syster, Eugenie, 1960. Bara sex år senare dog Sine i cancer, då åttio år gammal. Alexander själv är av otroligt segt virke och ger inte tappat så lätt. 1986 flyttade han med yngste sonen till Ekerö. Det skulle ha blivit allt för ensamt för honom ute på Ingarö annars.

En man som hela sitt liv varit aktiv, kan inte helt plötsligt sluta göra något. Långa promenader på 6-7 km blev därför ett dagligt måste för honom. Han gick faktiskt inte att stoppa, trots några smärre olyckor. Det positiva var att han på detta sätt fick en god kondition och dessutom kontakt med större delen av Ekerös befolkning. Han hade för vana att hälsa på alla som kom i hans väg. Bland både vuxna och barn blev detta populärt och han började allmänt kallas för "goddag-farbror" eller av de som kände honom bättre, bara för farfar.

Alla trodde, med tanke på trafiken, att en dag skulle nog Alexander råka ut för en riktig olycka på sina promenader, men mot allas förmodan skedde det som inte fick ske i hans rum hemma. Han föll och bröt lårbenshalsen vid 92 års ålder. Väl på sjukhuset ingav de oss inte mycket hopp om att han skulle komma på benen igen. I början såg det också hopplöst ut, men skam den som ger sig. Alexander har en livsvilja som få och med hjälp av den och sjukgymnastiken kunde han så småningom börja gå, först ganska stapplande, sedan allt säkrare och säkrare.

Bild 10. "Goddag-farbror".

EKGÅRDEN, Älderdomsheimmet på Ekerö, hade lyckligtvis en plats ledig för Alexander. Han flyttade dit 1977 och bor där än idag. Om han behöver hjälp så kan han få det och vi finns nära till hands. Tyvärr är det svårt för honom att komma ut tillräckligt mycket eftersom han nu ser för dåligt för att kunna göra promenader ute på egen hand. Han kan inte heller läsa så mycket nu som han annars gärna gjorde. Han ser oftast bara de största rubrikerna i tidningen. Dagarna blir på detta sätt ganska långa men lite brevskrivning gör det hela roligare eftersom han på detta sätt håller kontakt med både barn, barnbarn och barnbarnsbarn.

Intrycket man får av Alexander nu är att han är ovanligt pig för sin ålder (96 år). Äldst på hemmet men ändå vital och med åsikter om det mesta. I det hela verkar han att vara populär och det beror nog inte bara på att han mutar personalen med karameller.

Trots allt han genomgått med hungersnöd, korrumpering, utrensningar och den stora omställningen vid flyttningen från Ryssland till Sverige, har han klarat sig ovanligt bra. Viljan och tron på att allt nog skulle ordna sig, har inte saknats fast det frestat på.

Du kanske frågar dig vad Alexander skulle ha gjort om han fötts i Sverige istället. Det är svårt att svara på eftersom hans föräldrar träffades i Ryssland och han har levt i revolutionens speciella förhållanden under 20-talet. Han skulle förmodligen arbetat på kontor, men sedan startat något eget företag för kortare eller längre period. Jag har svårt för att tänka mig honom helt överksam. Förmodligen skulle han hela tiden haft någon ny idé att förverkliga. Hade han varit ung nu under 1980-talet, skulle jag kunna tänka mig honom bland det sk. innefolket, eftersom han är och alltid har varit en stor charmör.

Slutord:

Jag som barnbarn till Alexander, har haft förmånen att lära känna en verklig personlighet, som dessutom har glimten i ögat. Trots de problem som uppstod när tre generationer skulle samsas under samma tak och trots den kulturchock vi blev tvugna att kompromissa oss igenom, har vi nu mycket trevligt tillsammans när vi träffas.

Jag vill, nu när detta är färdigt, säga ett stort,

TACK!

) Ett stort tack till min allra bästa FARFAR för all hjälp han gett mig och för det tålamod han visat.

)

)

)

)

KÄLLFÖRTECKNING

SVENSKA SLÄKTKALENDERN 1980

Utgiven på Albert Bonniers förlag

RYSSLANDS HISTORIA OCH STATSSKICK

av Bruno Kalnins

Utgiven på bokförlaget Prisma

TVÅ BEKEL

av Hildingson m. fl.

Utgiven på förlaget Natur och kultur.

VARDAGSKOST OCH MATVANOR

HOS SVENSKÄTTLINGAR I S:t PETERSBURG

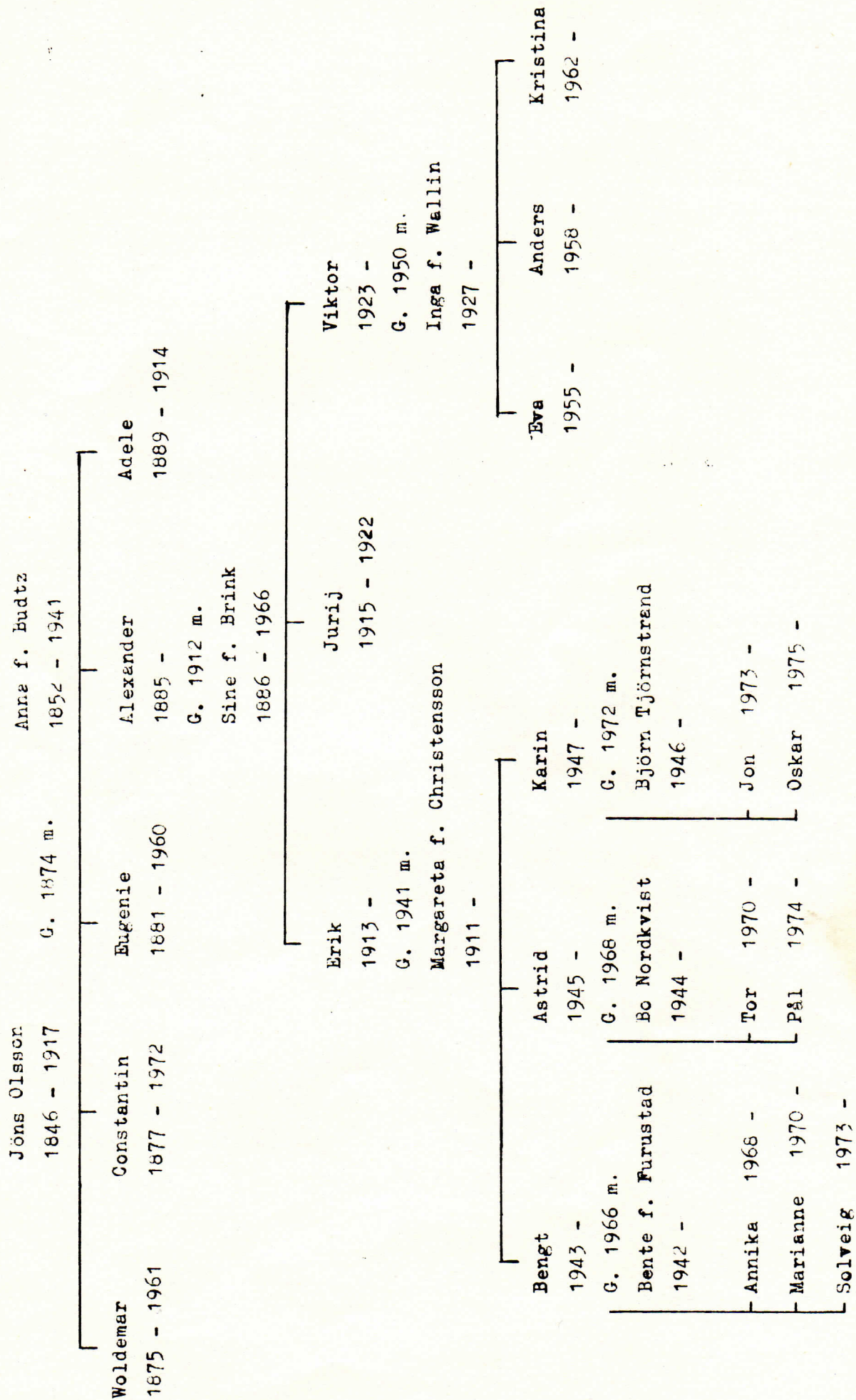
1900-1917

av Susanna Hellsing

Institutet för folklivsforskning

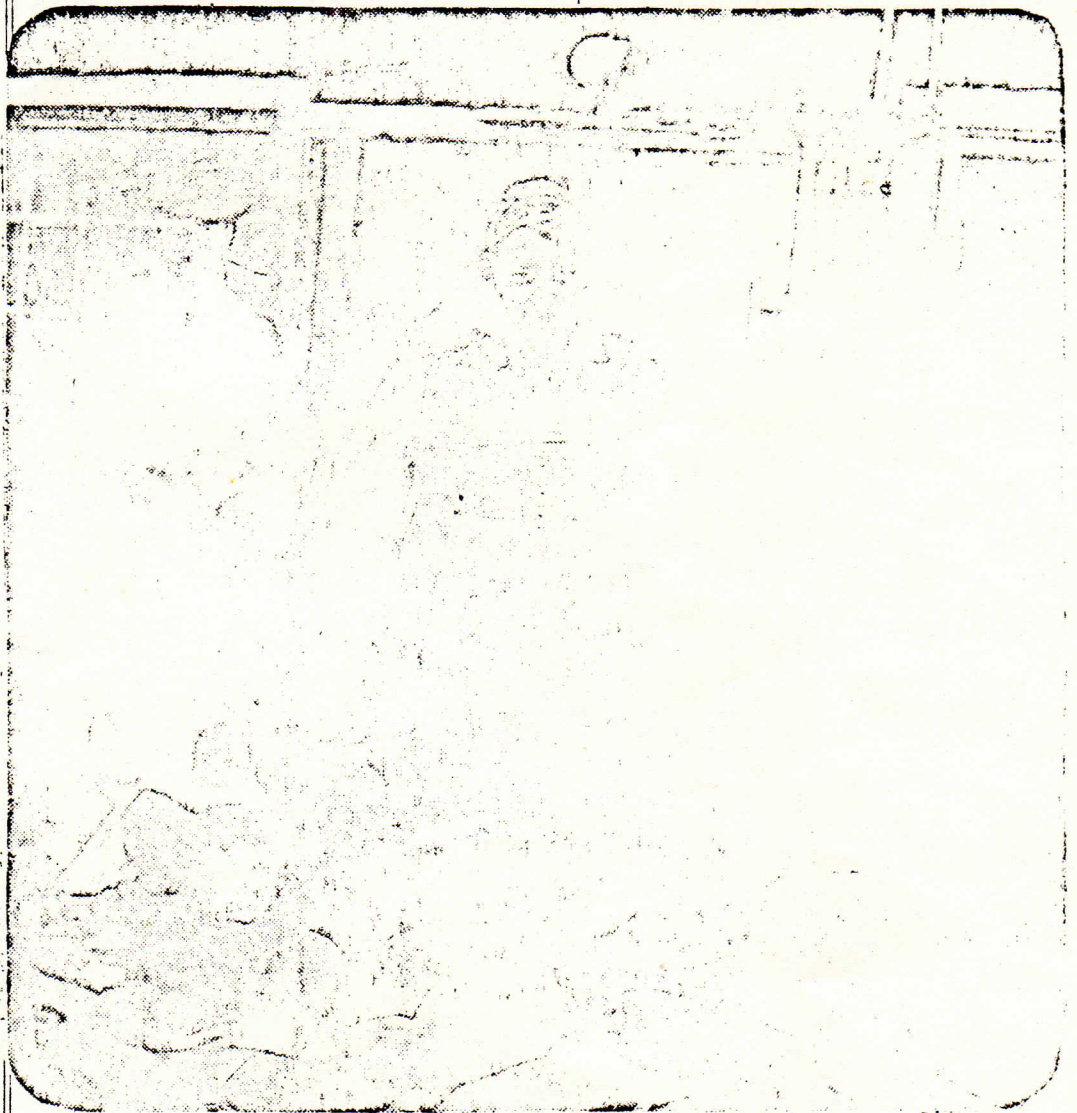
Stockholms Universitetet

ALEXANDER TULLANDERS SLÄKT

OSCARS DUKTIGA DAMER

I PÅSKSPURT

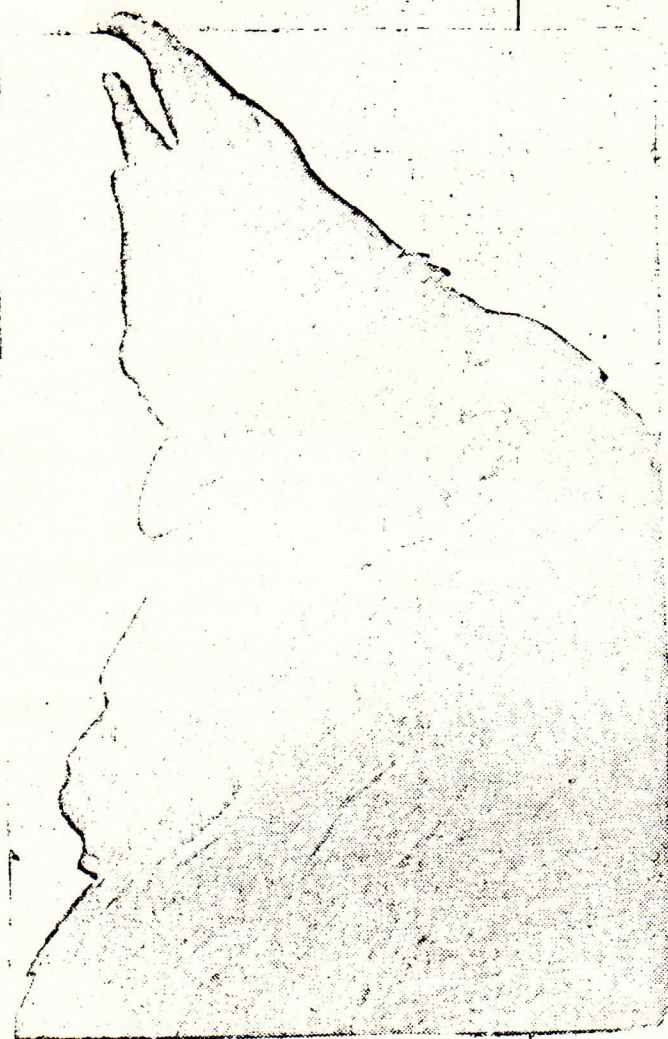

Det som presteras i tonväg ute i Fågelsången på Ingarö i dessa dagar kan endast en moder kalla sång. Men det kacklas, gals och värps med stor målmedvetenhet av hr Alexander Tullanders 600 hönor, som emellertid skyller på tiderna och den klena kosten att resultatet inte blir 300 ägg om dagen, som de helst önskat, utan 140. För galandet svarar närmast hrr Oscar Fredrik och Hilmer, vederhäftiga tupper båda, som farmen har all heder av. Här ovan ett porträtt av Oscar och hr och fru Tullander, den senare med dagens skörd.

Se sidan tre, spalt sex.

Svenska talar man blott till höns i Fågelsången

"Ägg. Nyvärpta, kvalitetsstämplade. Fågelsången." Så står det på en liten anslagstavla ute på Ingarö, drygt tre mil från tullarna. Det är en sann inskription. Av de 40 ägg som Dagens Nyheter's utsända påskrapportörer hade med sig på återvägen var hälften värpta inför deras ögon av de tappra 600, som på leghornsfason svärmade i solen kring männen för dagen, tupparna Oscar Fredrik och Hilmer.

De har sitt harem på 300 hönsdamer sedan familjerna numera försiktigtvis skilts åt genom ståltråd, vilket emellertid inte alltid hindrar de två heta herrarna att ryka i kammen på varann. För en del år sen hade man en trupp som hette "Hitler", men den nackades — dels var han alltför stridslysten och dels gillade man, som tiden gick, inte namnet. De här två är nu rätt medelålders men mycket vitala, berättar innehavaren av hönsfarmen, hr Alexander Tullander. Hilmer kommer så fort man lockar — se här! — han är alltid pigg på äventyr, Oscar är kanske litet mera värdig, men kam-

men reser sig på honom också när det vill sig. Sina namn har de fått för vi tyckte det lät vederhäftigt och passade bra.

— Visst lönar det sig att ha höns-gård, säger hr Tullander, som räknat ut att kosten för en höna går på 15 kronor om året. Han får omkring 140 ägg om dagen nu då fodret är sämre — och säljer dem för 3:45 kilot. Avsättning kunde han få för fem gånger så mycket, och därför håller han också på att bygga ett par hus till för ytterligare 250 inackorderingar.

Fågelsången är inget oävet namn på stället, även om "sången" inte är bästa ordet. Men det gals och kacklas och kilas och flaxas frenetiskt och på hönors planlösa vis när vi med de plastiska rörelser man genast lägger sig till med bland 602 höns glider mot ståltrådsutgången och 60-årskalas.

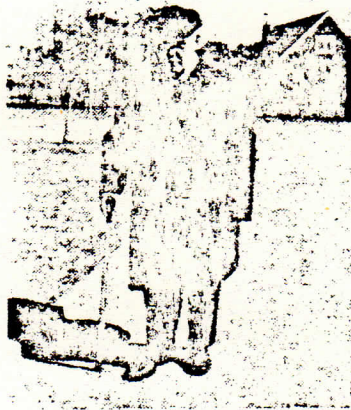
Snövit och Kimrök hittades på franska:

Fru Sine Tullander står hela dagen med petter till reds bland tulpaner och vindruvor. Hon är holländska, liksom sin man född i Ryssland, som de tillsammans med sönerna flyttade ifrån i grevens tid, strax innan kriget bröt ut: en månad senare var det stopp. Hr Tullander, som alltid behållit sitt svenska medborgarskap, var prokurist och avdelningschef i en stor rysk gummi-fabrik i Leningrad — en tid var han placerad i Bukarest — en förlorade vid flytningen till Sverige allt han ägde, bl. a. en stor egendom. I Sverige har han varit en gång förut, för att titta på Skåne, där hans far var född, och för att exercera beväring vid Svea livgarde. Vilket yngste sonen gjorde nyligen på samma kompani! Så kom man hit och började med några höns, och nu ser rörelsen ut att arta sig. Fast nog kunde hönor ha lite mer förstånd på när det drar ihop sig till påsk, tycker deras husbonde.

Det är ett ganska internationellt surr kring Fågelsångens kaffebord: ryska, holländska, tyska och engelska. Franska talar man mest med katterna Snövit och Kimrök, i dito färger. Men när talar ni svenska då?

— Jo, det gör vi med folk i telefon — och så med hönsen förstås!
Pigg påsk!

Känner du "Goddag- farbrorn"

Den av många Ekerö-
barn välkända Goddag-
farbrorn heter egentligen
Tullander. Förnamnen
Alexander Nikolai anty-
der – mycket riktigt –
att han har ett spännande
och växlingsrikt förflu-
tet, född i tsarernas Ryss-
land. Lokalnytt har träf-
fat nittiotreåringen för
en pratstund.

Sidan 8

Ekerö lokalnytt Nr 11 1978

ALEXANDER NIKOLAI, 93 ÅR:**Bra mat och vänlig personal
men bara gamla på hemmet**

Många barn och vuxna känner till "Goddag-farbrorn". Han heter egentligen Alexander Nikolai Tullander. Han bor numera på Ekgårdens pensionärshem och är dess äldste pensionär 93 år gammal.

För drygt ett år sedan bröt han benet, och har därför varit tvungen att göra ett uppehåll i sina långa promenader, som gjort honom till en av Ekerös mest välkända motionärer. Ett exempel på att han gjort sig känd och uppskattad är, att han vid sin 90-årsdag helt oväntat fick en bukett blommor av personalen på apoteket.

han väckte sensation, när han kom in i radhusområdena. En gammal människa! Det är inte ofta småbarn ser gamla människor. Det som väckte mest förstjusning var, att herr Tullander tog barnen i hand och hälsade: "Godag, godag!" Ingen av barnen visste vad farbrorn hette, men alla älskade att hälsa på honom, därför kallas han "Goddag-farbrorn".

Som man kan höra av namnen Alexander Nikolai är herr Tullander inte någon alldeles vanlig Ekerö-pensionär. Han är född och uppvuxen i Ryssland. Hans föräldrar uppkallade honom efter de ryska tsarerna.

Det är mycket intressant att höra denne man berätta om sitt liv. Han väljer att berätta om sina upplevelser från St Petersburg på 1920-talet. 1917 genomförde bolsjevikerna revolutionen i Ryssland. Därefter rasade inbördeskriget mellan 1918-1921.

Vid den här tiden var herr Tullander expeditionschef i en gummifabrik och fick bl.a. uppdrag att evakuera fabriken p.g.a. de oroliga tiderna. Han fick arbeta från 8 på morgonen till 1 på natten varenda dag, även lördag och söndag. Dessutom var det mycket ont om mat. Efter att ha hållit på så i 7 månader, kollapsade herr Tullander och fick sömnsjukan. Den innebar att han när som helst kunde falla i sömn.

Doktorn sade, att han hade fått ett totalt sammanbrott och inte hade mer än en månad kvar att leva. Herr Tullander var vid den här tiden 33 år gammal, gift och hade barn. Han sökte läkare efter läkare, men ingen visste hur man skulle bota hans sjukdom.

Hästkur

Till slut kom den svårt sjuke herr Tullander till en läkare som sade: Jag kan pröva en ny metod på Er, men jag kan inte lova, om Ni kommer att leva eller dö. Den dödssjuka, svårt avmagrade herr Tullander tog chansen - och fick genomgå en riktig hästkur. Först blev det el-chocker varannan dag i 6 veckors tid, därefter vila i tre månader. Sedan fick han vattendusch-behandling i sex veckor. Denna behandling gick till så att patienten fick stå i ett hörn av ett rum medan en sjuksköterska med en slang sprutade omväxlande hett och kallt vatten. Därefter följde vila i tre månader.

Därefter fick herr Tullander genomgå magnetisering i tre veckor. Den behandlingen innebar att den sjuka fick stå inne i en stor elektromagnet. Ytterligare tre månader av vila följde. Doktorn ordinerade också tre veckors behandling av galvanisk ström. Herr Tullander minns fortfarande den metalliska smaken i munnen när svagströmmen leddes genom kroppen. Och så vila igen i tre månader. Till slut kom den skönaste behandlingen; tre veckor med tallbarrsbad varannan dag. Efter denna långa och prövande behandling märktes ingen förbättring. Först tre månader efteråt kände den behandlade ett tillfrisknande. Sakta minskade han invaliditet, som tillen början var 100 %. Men fortfarande anser herr Tullander att han har en 10 %-ig invaliditet kvar av sin sömnsjuka.

Aldrig mätt

På den tiden fanns det ju inte någon försäkringskassa? Nej, men det fanns en lag, om att man inte fick säga upp en sjuk människa. Gummifabriken betalade hela sjukdomsperioden ut full lön. Vilket i praktiken inte betydde så mycket. För pengarna hade litet värde och det fanns nästan ingen mat att köpa. Hade jag kunnat äta mig mätt, hade jag säkert tillfrisknat mycket snabbare, tillägger herr Tullander.

Efter att ha levt sitt liv i Ryssland i 52 år blev herr Tullander, som från födseln haft svenskt medborgarskap, tvungen att flytta till Sverige. Som ett minne av Ryssland har han en kulram på skrivbordet. Den är avsedd att räkna kopek och rubel på och är mycket praktisk att använda då man vill slippa huvudräkning.

Efter att ha bott tio år hos sin son och hans familj har herr Tullander nu fått ett hem på Ekgården. "Här är ett paradiset", säger han. "Jag har fyra knappar att trycka, när jag vill ha hjälp. Maten är mycket god, personalen är vänlig. Jag trivs mycket bra. Enda felet är att här är så många gamla människor".

Jag kan inte låta bli att fråga herr Tullander, som visat så mycket intresse för barn, om han tycker att det är en bra idé, att sammanföra förskolebarn och pensionärer. Nej, det tror han inte. Det orkar inte en gammal människa med. I Ryssland är det visserligen ofta farmor eller mormor, de s.k. babusjukorna, som får ta hand om de minsta barnen när föräldrarna är på arbetet. Men det är i brist på bättre lösningar, inte därför att den gamla så gärna vill det.

Under hela den tid, som gått sedan benet bröts, har herr Tullander väckt beundran för sin vilja att träna och sitt goda humör. Efter att ha tränat att gå med hjälp av barr, rullator och käpp, kan han nu gå med en käpp. Han hoppas att kunna promenera utomhus i sommar igen. Då får vi åter se och möta den vänlige Goddag-farbrorn.

